

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 10. maja 1865. ~

Gospodarske stvari.**Dobri sveti svilorejcem.**

Spisal vodja svilorejnega društva v Vratislavi na Šlezkem.

Najbolje je, ako svilorejec svilnih (židnih) jajčic ne strže s platna ali papirja, kamor jih metuljka zaplodi. Če so na papirji, se tako ne dajo odstrgati.

Gotova resnica je, da je najboljša, črvično reja tako zgodaj, kakor je le moč, spomladi začeti.

Jajčica se ne smejo kar naravnost iz kleti v gorak hram prenesti. Najbolj opravi ta, kdor že v kleti jajčica v več papirjev zavije, v kako škatljo dene in kaka dva dni na mestu pusti, se vé, ako je že spomladansko toplo. Po tem času se škatlja z jajčici odpre, in čez dva dni se poberejo jajčica iz nje, in se počasi v več toploto prenesó. Ko se jame gosenčica v jajčicu že razvijati, se pri hladnem vremenu ne smé toplota v črvičnem hramu nikdar tako znižati, da bi gosenčino razvijanje prenehalo. Ako bi mrzlo vreme nastalo, treba je kuriti. Toplota v zakurjeni sobi pa ne sme čez 16 do 18 stopinj biti, ker bi jim sicer presuh zrak škodoval. Kadar gosenčice iz jajc lezejo, se mora pa posebno na to paziti, da se vlažnost v sobi obdrži. Nekoliko piskrov z vodó na peči, razobešene mokre rižuhe ali pa nekoliko škropljenje po tléh, stori precej vlažen zrak. Tudi takrat, kadar se soba več ne kuri, se mora kolikor toliko vlažnosti v sobi ohraniti, posebno kadar sever zunaj piše. Če ni takrat, kadar se gosenčice valé, v sobi dovelj vlažnosti, pogine obilo živalic že v jajčicah, ker brez dostojne vlažnosti niso v stanu jajčine lupine predreti.

Kar se tiče krme za mlade črviče, moramo reči, da poznamo dokaj svilorejcev, kateri pri izbiri listja nič ne vidijo in nič ne mislijo. In vendar je pokladanje listja tudi za brihtnega otroka lahka stvar. Umno pokladanje murbovega listja je važno za zdravje, in posebno pa za enakomerno izrejo gosenic. Kdor je imel že različne črviče, ene večje, druge manjše, dobro vé, koliko nevolje in jeze da pogled take mešanice svilorejcu prizadene. Ako taci črvičev ni bolezen napadla, gotovo je nerodno in nepremišljeno pokladanje listja te sodrge krivo bilo.

Kdor zjutraj ravno izvaljenim gosenčicam nježnega, ravno nabranega listja poklada, se bo v kratkem času prepričal, da postanejo posamni listi vsi polni in tako rekoč črni malih gosenic, na družih perescih jih je pa le porredkoma viditi. — Take liste naj z največo pazljivostjo pogleda. Razlike v njih so tako velike in očitne, da otrok, če je le količkaj vaje, kmali spozná listje, ktere se črviči najraje drže. — Že prve dni vidi svilorejec, ktero perje gosenčice najbolj obrahtajo; on zapazi v perji majhne luknjice, kakor da bi bile s

kako iglo prebodene. Drugi dan so omenjene luknjice že večje, in črviči rastejo in se ponašajo, da je veselje, in so kmali po krmljenji vrh perja, če se ravno ž njim pokrijejo. Tako dobro listje je malokdaj večje od srebernega groša ali sreberne šestice in je prav mehko in polno gubá.

Ravno tako važno je, da se črviči pri vsakem krmljenji precej razprosté. Če so preveč na kupu, jim krma ne tekne in ovira se jim sopenje, ktero se godi skoz črne pike na stranéh života.

Malovreden je svilorejec, kateri mladim gosenčicam perje po tolarji ali po dlani široko, tanko, gladko in medlo kakor papir poklada. — Res, da se tako pokladanje naglo odpravi in da za dolgo časa zdá, — al če se tako perje čez kake ure dobro pregleda, se kmalo zapazi, da so borni črviči tu in tam kako peró res skušali obirati. — Če so pa črviči pod perjem onemogli, da trudni in na pol sestradani obležé, prihajajo vedno manjši, se posušé, da jih na tem potu po tisoč in tisoč pocepa. Zdaj pa svilorejec duhta in duhta, kaj je tega krivo in krivde išče v vseh družih rečéh, ne pa tam, kjer je prav za prav, namreč v nerodnem pokladanju murbovega listja. Že en par taci listov, če se črvičem le enkrat ali dvakrat poklada, zadržuje črviče, ki so se ž njimi krmili, da je velik razloček memo družih, ki so dobivali pravo listje.

Dokler ne nastopi čas, da so črviči prav požrešni, je dosti, da se jim po trikrat na dan poklada; le takrat, kadar je vreme prav toplo, kadar je namreč čez 18 stopinj gorkote, naj se jim po štirikrat daje, in sicer prvič, če je le moč, že ob petih zjutraj, zadnjič pa ob sedmih ali osmih zvečer.

Mokrega perja pokladati jim ni varno. Ker za krmo črvičev zmiraj le veje režemo, nam sušenje listja ne prizadene veliko truda; postavljamo jih po koncu na tak kraj, ki ga sapa prepihuje.

Razrezanega perja jim pokladati kar nič ne potrdimo. Se vé, da ondi, kjer veliko črvičev redijo — od kakih 10 do 20 in še več lotov jajčic — je res prav priročno, če se črviči z zrezanim perjem kakor z rezanico potresejo, in se tako krma urno in enakomerno med vse črviče razdeli. Al pomisliti je, da celo perje ostane delj časa frišno in sočnato, in da se to enakomerno, hitreje in varčneje črvičem razdeli, se zná pri mali reji s kacimi malimi kleščicami (pinceto) opraviti. S takimi kleščicami listje pokladati je tudi za to dobro, da od prevročih rok ne ovne in od potú se ne pomaže. Tudi otroci pokladajo perje črvičem raje s kleščicami, kakor z golo roko, zato ker vse lože, čedniše in natančniše opravijo.

Za jutranjo krmo se mora perje, to je, veje s perjem, že pred ta večer z murb porezati, zato, ker je zjutraj za klajo prerosno. Narezane vejice se postavijo

čez noč v klet in v posodo z vodo nalito, da frišne ostanejo.

Tako shranjeno perje je za pokladanje, posebno v vročini, dostikrat frišneje kakor na grmovji in drevesih. Za opoldansko krmo se perje zjutraj nareže.

Od začetka se režajo le stranske mladice, večje in močnejše veje se puščajo za tisti čas, kadar črviči najbolj žró. Kadar pa se drugič levijo gosenci, jim začnemo cele vejice pokladati, se vé, da ne lanskega starega lesa. Gosenci žrejo, zlasti o poslednjih dôbah, perje na vejah lože, kakor le golo obrano listje, katero kmali pod se spravijo, posvinjajo in pomandrajó.

Kdor vsem podukom vkljub zmerom le golo perje črvičem poklada, namesti da bi jim mladice in veje rezal, temu ni pomagati. Ta naj svilorejo raje na kol obesi! Pokladanje obranega listja je na vsako stran tako škodljivo, da se nam mrzi še več besedi o tem govoriti. (Dal. prih.)

(Dalje prihodnjič.)

Pravila banke ali družbe „APIS“,

ustanovljene na Dunaji v zavarovanje živine v avstrijskem cesarstvu.

(Dalje.)

Kdo bankine pravde razsoja?

§. 22. Vse pravde med banko in njenimi udi ali njihovimi pravnimi nasledniki se rešujejo na Dunaji po navadni sodnji obravnavi.

Ktere pravice ima državna vlada do banke?

§. 23. Državna vlada ima postavno pravico, čuti nad banko po c. k. komisariji, kateri ima pravico, pregledovati, kadar hoče, vse bankino gospodarjenje in ravnanje, pričujoč biti pri občnem zboru in pri sejah upravnega odbora, kakor tudi pri sejah nadzornih odsekov, ter uperati se sklepom, ki so po njegovem prepričanju zoper bankina pravila ali zoper postavne. Taki sklepi, katerim se upéra c. k. komisar, ne smejo izvršiti se, predno jih ne potrdi dostojni urad.

Pravila o zavarovanji.

§. 24. Banka svojim udom zavaruje živino, in sicer: govedo, konje, mule in osle, ter jim povračuje škodo, ktera se jim pripetí:

- a) po kugi, kakoršni si bodi, ali nalezljivi ali nalezljivi,
 - b) po kaki drugi (posamni) bolezni,
 - c) po kaki nagli nesreči,
- toda le, če je zavarovano živinče ali natorno poginilo ali pa se je moglo pobiti.

§. 25. Zavarovati se pa ne dá:

- a) živina, ktera je nevarno bolna, ali ki pa ima take napake, da zavolj njih ni ne za rabo, ne za vžitek,
- b) živina iz taci hlevov, v katerih je manj ko pred 30 dnevi bila živina z govejo kugo, pljučno kugo, vrančinim prisadom (črmom, metljaji), smrkova, črvivna ali garjeva živina.

§. 26. Odškoduje se ne:

- a) škoda, ki se pripetí po vojski, ustaji (puntu), ognji povodnji, razpoku (razletu) in potresu;
- b) škoda, od ktere je skazano, da je je ali po zane-marjenji živinozdravilskih postav, ali po hudobii, ali po veliki nemarnosti, ali po grdem ravnanji kriv, ali zavarovanec sam ali pa osebe, katerim je on izročil živino;
- c) škoda, ktere je kriva taka operacija, ki se ni storila iz namena, da bi bolna živina ozdravela. Take operacije, ki se delajo le za lišpa voljo ali v kak

drug namen živine, se dajo sicer tudi zavarovati, toda v posebnih pogodbah.

§. 27. Kdor hoče svojo živino zavarovati, mora predlog storiti v pismu, narejenem po izgledu, ktere ga ima sestaviti bankino vodstvo, in v njem natanko in po svoji vesti odgovoriti na vsa vprašanja.

Le na podlagi tega pisma smé skleniti se zavarovavna pogodba, o kateri se zavarovancu v roke dá zavarovavni list (polica).

§. 28. Zavarovavni list (polica) se gospodarju v roke dá le potem, kadar je za njo plačal določeno davščino in letnino.

Pozneja zavarovanja se tako vredjujejo, da se vjemajo s časom vélike police.

§. 29. Zavarovanec je dolžan pripustiti, da banka zavarovano živino preiskuje, kakor le hoče, da le ne prestopi živinozdravilskih postav. Če kdo tega ne pri-pusti, njegovo zavarovanje neha.

§. 30. Banka dolžnost odškodovanja prevzame (se vé da, če je letnina plačana) ena in dvajseti dan o poldne (z dvanajsto uro) po tistem dnevu, ko je bila polica podpisana. — Odškodovanje se plačuje, pri banki ali pri njenem dotičnem namestniku v štirih tednih potem, ko je bilo preiskovanje dokončano, ki se mora, kar mogoče, v najkrajšem času dovršiti.

Kdor se pri banki za odškodovanje ne oglasi eno leto potem, odkar se mu je škoda storila, zgubi pravico do odškodovanja; ravno tako se odpové pravici odškodovanja tisti, ki se je bil sicer oglasil za odškodovanje o pravem času, pa molčí eno leto, od tistega dneva, ko je prejel odgovor banke, ktera mu je odrekla odškodovanje.

§. 31. Ako ima zavarovanec za zavarovano živinče od visoke državne vlade dobiti kako odškodovanje, kakor se utegne zgoditi o goveji kugi, vsteje se mu državno to odškodovanje v bankino odškodovanje.

§. 32. Ravno tako se od zavarščine odšteje tisto odškodovanje, ktero zavarovanec prejme od osebe, ki mu je zavarovano živinče z zoperpostavnim djanjem poškodovala. (Kon. prih.)

Podkovstvo,

ali naj je svobodno ali na gosposkino privoljenje vezano rokodelstvo?

Pritožbe o žalostnih skušnjah po neumnih kovačih poškodovanih kónj so morale priti pred dunajsko ministertvo, zakaj naročilo je pred nekoliko časom dežel-nim vladam, naj povejo, kaj mislijo o tem: ali naj živino kuje vsak kovač ali le tak, ki je pravico to od gosposke dobil?

Iz časnikov zdaj pozvedamo, da več kmetijskih družeb je odgovorilo tako, kakor kranjska, da podkovstvo živine ni tako, kakor je drugo kovaštvo; umno more kovati živino le tak kovač, ki pozná vse kopitne dele natanko, kako so vstvarjeni in kakošno opravilo ima vsak del; kaj se godí s kopitom — roženimi in živimi deli — kadar zbolí in se napravljajo napačna in bolna kopita. Kdor vsega tega ne vé popolnoma po poduki v šoli, je kakor zajec pri bobnu in gorjé, trikrat gorjé gospodarju, kteremu tak kovač živino kuje. Pokvaril ji bo noge, da gospodar sam ne bo vedel, kako in kedaj.

Zato je kovačem, ki kujejo živino, treba popolnega poduka v podkovijskih šolah.

krepkejšje se razvijati, naraščati in obilo sadú obroditi; v Vašem poklicu je, danes Matico spraviti na pot, po kateri ima odsehal hoditi, ako hoče doseči lepi svoj namen v pravi prid in blagor slovenskega naroda.

Dosegla bo pa naša Matica ta svoj blagi namen, ako v resnici zvesta pomenu svojega imena v svojem ulnjaku ne trpi trotov, kateri bi kvarili in ogrdovali sladko, prijetno dišeče satovje, ki ga njene pridne bčele iz milega, zdravega cvetja nanašajo in s toliko previdnostjo pripravljajo in napolnujejo; dosegla bo ona svoj lepi namen, če ogenj, ki se ima na njenem ognjišču netiti in hraniti, ne bo požigal in razdiral, ampak prijetno ogreval in razsvetljeval, ali da ob kratkem rečem: dosegla bo naša slovenska Matica lepi in imenitni svoj namen, pripomoči slovenskemu narodu do omike, ako vedno oziraje se na prave potrebe in národne lastnosti slovenskega ljudstva se bode skrbno ogibala vsega, kar bi utegnilo motiti in žaliti slovensko, svoji katoliški cerkvi z vsem srcem udano ljudstvo.

Poprimimo se tedaj, častiti gospodje, z vso srčnostjo važne naloge, kateri smo se s tako gorečo ljubeznijo udali, in če v pravi, odkritosrčni ljubezni in edinosti, vsak v polnem zaupanji do družega, z združenimi močmi na matičinem polji tudi vprihodnje delamo, smemo gotovo pričakovati, da se bodo čedalje bolj spolnovale besede slavnega dr. Tomana, začetnika naše Matice, — besede, v katerih se gotovo tudi želje nas vseh razodevajo, namreč: „Naj Bog blagoslovi naše početje, da se širi prava krščanska omika in poviša slava našega premilega naroda!“

Po navdušenem tem govoru, ki je bil z živo pohvalo sprejet, g. mestni župan dr. Costa v imenu ljubljanskega mesta pozdravi zbor tako-le:

„Visokočastiti zbor! Sprosil sem si od gospoda predsednika besedo, da Vas kot župan v imenu ljubljanskega mesta prav pristrčno pozdravim.

Neizrekljivo me veseli udeležiti se današnje svečanosti, ki bode zapisana v povestnici naše domovine z zlatimi črkami, ker je mejni kamen prerojstva slovenskega naroda. Naše glavno mesto mora spremljevati vse imenitne prigodbe našega naroda s pristrčnim sočutjem ne zavoljo tega, ker je geografično, ampak — kar več velja — ker je duševno središče slovenskim deželam. In kaj bi moglo bolj imenitno, kaj bolj veselo biti kot to, da se v ozidji našega staroslavnega magistrata snide zbor veljavnih mož, ki nam očitno in djanško kaže zmožnost prelepega maternega jezika, našo literaturo povzdigava, za razširjevanje njeno skrbí, in tako našo bogato obdarovano ljudstvo omikati hoče. Če premislim, koliko velicega se je že dozdej dovršilo, sem prepričan, da se bode Maticje blagi namen popolnoma dosegel, posebno, če ste edini in se držite vedno besed sv. Avgustina: „in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas.“ Bog pa, ki je vsem narodom enako dobronljiv, naj blagoslovi Vaše današnje delo, da izraste iz njega veličanski sad!“

Srčni in z živim prepričanjem govorjeni pozdrav odzdravi mu visokočastiti gosp. Davorin Trstenjak z ljubeznjivo besedo, kateri so pritrdili vsi pričujoči.

Gospod Trstenjakovemu odzdravu sledilo je sporočilo o delovanji začasnega odbora, ki ga je sestavil in zboru naznanil začasni tajnik g. Levstik. Na drobno smo zvedeli najvažnejše stvari in sklepe iz vseh njegovih sej, natančno štatistiko matičinih udov in njihovo razvrstitev po raznih deželah in mestih, po duhovskem in neduhovskem stanu, po doneskih in darilih. Bilo je to sporočilo z glasno pohvalo sprejeto, kajti kazalo je, da je začasni odbor marljivo vodil krmilo novorojene Matice v prvem letu.

Ko je sporočilo o delovanji začasnega opravnega

odbora bilo zboru naznanjeno, poprime gosp. predsednik besedo in govori blizo tako: Čuli ste, gospodje, zdaj zgodovino Matice od prvega njenega začetka do danes; vidili ste, da je na pravi poti, da doseže v blagor naroda slovenskega svoj cilj in konec. Povestnica ta, katero ste ravnokar slišali, kaže Vam, da ne stojimo več na goli ledini, ampak da obdelujemo že rodovitno polje, in zdaj, ko se Vam je odgrnil pogled v že dovršeno mnogotero delo, zdaj je tisti slovesni trenutek, da hvaležnega srca povzdignemo glas na slavo onemu, ki nam je dovolil Matico — na slavo Njih Veličanstvu presvitlemu cesarju Franc-Jozefu! — In navdušeni, trikrat ponavljani slava-klici so doneli po dvorani.

Tretja točka iz vrste razgovorov bil je račun prvega društvenega leta do 31. decembra 1864. leta. Bral ga je blagajnik g. dr. Jernej Zupanec, kteremu je v priznanje nevtrudljive delavnosti, katero je žrtvoval Matici brez vsega plačila in vrh tega še marsikak strošek iz lastnega denarja pobotal, po dvorani donela zaslužena pohvala. Da se ni tratil dragi čas z volitvijo treh mož, ki imajo pregledati, presoditi ter potrditi odborov ta račun o denarnem gospodarstvu po §. 12. a), imenoval je zbora voditelj gg. Rajm. Pregeljna, Franca Sovana in Antona Lésarja, da dovrše to nalogo. Zbor je potrdil ta predlog.

Mirno in brez vsega bora tekli so vsi razgovori; al pri četrti točki: o proračunu od 1. januarja do 31. decembra se živa obravnava vname in vzdigne hud besedni vihar. Šlo je namreč za to, kako da bi se dalo več denarja obrniti za izdavanje knjig. Ker vsi pravi matičarji goré za blago to misel, ki je Matici slovenski edini namen, ni bilo dvoma, da se vstali vihar po razjasnjenji vseh okoliščin konečno vleže in končá v občno zadovoljnost, kar se je tudi lahko zgodilo, ker je vsakega govornika vodilo prepričanje, da se ne dá doseči, kar je nemogoče. „Potje so razni, ki peljejo v Rim“, razni so tudi pomočki, s kterimi se doseže Matičin edini namen. Ker je bil zbor edinih misli o namenu, razodevale so se razne misli le o pomočkih, ki peljejo do namena. Prvi pomoček je, da se znižajo stroški, drugi je, da se zvikšajo dohodki, tretji in sicer najzdatniši pa, da se znižajo stroški in pomnožijo dohodki. Do tega nas je tudi pripeljala obravnava proračunova, katero naznanimo bolj na drobno prihodnjič. (Kon. prih.)

Gospodarske stvari.

Dobri sveti svilorejcem.

Spisal vodja svilorejnega društva v Vratislavi na Šlezkem.

(Dalje.)

Ker mladi črviči primerama le celó malo krme oberejo, večidel je pa ležati pusté, da v kratkem času zvene, se po takem že tretji dan precejšni kúp murbovega listja pod njimi napravi. Iz tega se pa omamljiv smrad izcimi, ki je tem hujši, čim sočnateje in dišečeje je bilo perje v frišnem stanu. Le pod nos si drži nekoliko te nastelje, in kmali se prepričaš, da ti sapo jemlje. Črviči na taki postelji so tedaj vedno v omamljivi in dušljivi soparici — in vendar se tū in tam svilorejci nahajajo, ki trdijo, da v prvi dōbi ni potreba lés čediti! Bog daj nespametnim pamet — rečemo in svetujemo, naj prav pridno jim spravljajo stare ostanke murbovega listja iz poti. „Al večkratno snaženje, posebno mladim črvičem, je vendar prenadležno in prizadeva preobilo dela in časa“ — se bo oglasil na to ta ali uni. Nikar! ni ga bolj piškavega izgovora, kakor je ta, ker v pol minuti so črviči že osnaženi, kjer

imajo za to pripravne mrežice. Mi smo že tolikrat mreže priporočali, da tukaj le samo to rečemo: Svilorejec, kateri črviče brez mrežic redí, ni umen, ni snažen, ni natanjčen svilorejec.

Dobre bele bombaževe preje za take mreže veljá — pri sedANJI visoki bombaževi ceni — okoli 9 □ čevljev komaj šestico. Mreže se iz imenovane preje pozimi lahko pletejo. Mali potroški za nje se pri sviloreji stotirnato poplačajo s tem, da se dela prihrani in časa. Če se v starih bukvah ribiške mreže priporočajo, je to znamenje, da taki ljudje se niso nikdar z rejo svilnih črvičev ukvarjali. Kdo bo težke ribiške mreže z debelimi vozli na nježne živalice pokladal namesti pavolnatih, ktere, če merijo 9 □ čevljev za največe črviče, komaj po lotu tehtajo. — Po predstojniku tega društva se morejo take mreže, po poltretji čevlji široke, po polčetrty pa dolge naročiti. Te mreže se rahlo pogrnejo na črviče, kadar jih hoče svilorejec čediti, in na mreže se frišno perje položi. Zdaj se svilni črviči kmali in poredoma na mreže ali prav za prav na listje spravijo, po tem se pa mreža na obeh stranskih držajih s črviči vred iz starega mesta vzdigne in na drugo leso prenese. Pri tem opraviu so se nekteri svilorejci pač smešno vedli, in so hotli črviče z mrež s prsti pobirati. Ker pa to skorej mogoče ni, se pa zoper napravo omenjenih mrež jako ujedajo in pravijo, da te mreže niso tako praktične in trpežne, kakor papirnate mreže! Črviči se, kakor smo ravno omenili, kar na mreži na drugo leso prinesó. Če je treba zopet snažiti, se položi druga mreža na posteljišče. Kadar so gosence že na tej drugi mreži, kar se zgodi, ko so v drugič ali tretjič krmljeni bili, se vzame zgornja mreža s črviči proč, in tako je prva mreža zopet prazna. Iz tega se vidi, da se dvakrat toliko mrež potrebuje, kolikor les ima svilorejec s črviči napolnjenih.

Do zdaj smo za najimenitniše opravilo pri sviloreji imenovali: dostojno toploto, izbrano dobro listje, čedno in dosti prostorno ležišče za črviče in pa mreže. Omeniti imamo v tej reči še: čisti in zdravi zrak. Če so blizo stropa duški napravljene, po katerih se sprideni zrak iz hrama odteguje, je prav koristno; kjer pa to ne more biti, naj se pusté, če tudi je hladno vreme in ponoči, posebno zgornje veternice pri oknjih odprte. Da črvičev zrak ne prepihuje, se lahko obvarujejo, če se veternice s kako prtnenino ali drugo rečjo prepnó.

Skerben in pošten svilorejec mora pri vsaki lesi zapisano imeti, kateri dan in ktero uro so črviči prvo krmo po prestalem levenji dobili. Najboljše je, če se na leso listek položi, na katerem je vse to ob kratkem zapisano. Le tako bo mogoče črviče, posebno o dôbah levenja, prav opravljati. Pazljivi svilorejec bo poslednji dan pred levenjem že opoldne tu pa tam posamne gosenci zapazil, da se pričnó leviti. Večidel njih še zmeram perje obira. Popoldne nehate že dve tretjini žreti ter mirno sedite. Zdaj je najbolje, če se jim zvečer frišnega perja ne poklada, kajti veliko gosenic bi sicer na frišno perje zlezlo, obirale bi ga pa vendar ne, le za levenje bi se na perje vsedle. Če se pa perja ni dalo zvečer, se sém ter tje vidi drugo jutro, da še kak črviček okrog lazi in krme išče. Zdaj se mreža razgrne na leso z največo previdnostjo, na ktero se dene sém ter tje frišnih murbovih mladíc. Čez eno uro se varno vzame mrežica proč, in zdaj se vidi v veliko veselje, da na lesi se kar noben črvič ne gane več, in da vsi ležijo kakor da bi mrtvi bili.

Res, da bi bilo najgorše, da bi se medle in levenju zaostale gosence pri vsacem levenji brez milosti odvrgele, in da bi se zato raje izprvega več jajčic izlesti dalo. Tega poguma pa ne nahajamo pri naših navadnih

svilorejcih; žal jim je za vsako živalico. Tako pa se sami spravijo v zadrego, da sila veliko prostora potrebujejo, ker namesti ene lese potrebujejo dve. Po levenji se dajo pa dostikrat 3 ali 4 ali pa tudi še več tacih les z zaostalimi črviči v eno samo zediniti.

Najvažniše opravilo je, da se dopoldne poslednjega dne pred levenjem črviči na čedno in snažno leso predenejo. Kdor to dôbo zamudi, se sam kmali prepriča, kako stanišča zoperno smrdé, in predno se očistiti dajo, preteče najmanj 48 ur in dostikrat še več. Že iz tega se vidi, kako koristno da je, ako je na vsaki lesi listek s potrebnimi zapiski.

Morebiti utegne kdo misliti, da je to zapisovanje silno težavno, al ni res; prav lahko tudi delavci to storijo in še celó otroci, ki se z gleštanjem svilodov pečajo. Če se to vselej zgodi, ima svilorejec po dovršeni reji na priliko ta-le listek:

13. majnika	izlezle
19. majnika	ob 11. uri dopoldne prvokrat levile.
25. „	„ 1. uri opoldne drugokrat „
31. „	„ 11. uri dopoldne tretjič „
7. junija	„ 6. uri zjutraj četrtič „
12. „	razpredle.

(Konec prihodnjič.)

Pravila banke ali družbe „APIS“,

ustanovljene na Dunaji v zavarovanje živine v avstrijskem cesarstvu.

(Konec.)

§. 33. Pravica do odškodovanja zamrje, ako je bila zavarovana živina še pri kateri drugi zavarovalni družbi zavarovana.

§. 34. Če kdo kaj zamolči, kar je treba vedeti, da se prav ceni sprejeto zavarovanje, ali če kdo z lažjo ali zvijačo prosi zavarovanja ali odškodovanja, tedaj ima banka pravico, odpovedati mu zavarovanje s tem pristavkom, da mu plačane letnine ne vrne, zavarovane pa zgubi pravico do odškodovanja.

§. 35. Zavarovane je dolžan, dotičnemu opravniku (agentu) vselej v osmih dneh naznaniti, kadar spremeni zavarovano živino, ali kadar prikupi živinče, ktero se dá zavarovati. Kdor to naznanilo opusti, pravico do odškodovanja zgubi.

§. 36. Ako zavarovana živina pride družemu posestniku v last, smé se polica prepisati na imé novega posestnika, kateri pa mora v 14 dneh po tem spremenu prositi prepisa.

Ako se opusti to naznanilo, ali če se ne zgodi o pravem času, zavarovanje neha.

§. 37. Vsak ud ima pravico, da namesti živinčeta, ktero je prodal, ali kakor si bodi obrnil sebi na korist, ali ktero mu je v eden in dvajsetih dneh poskušnje (§. 30) poginilo, v hlev postaviti drugo zdravo živinče; letnina pa se mu za čas zavarovanja ne povrne in ne zmanjša, ako namesti odpovedanega živinčeta nobenega novega ne postavi v hlev, ali pa ktero manj vredno od odpovedanega.

Kadar se novo živinče postavi v hlev, mora spet ravno tako ravnati se, kakor §§. 26 in 29 velevala.

§. 38. Kadar je banka za zavarovano živinče plačala kako odškodovanje, se namesti odškodovanega za čas pogodbe ne smé kako drugo živinče v hlev postaviti.

§. 39. Kadar živina zbolí, je dotični ud dolžan, če je mogoče, živinozdravnika ali živinozdravnega kovača, ali če nobenega imenovanih ni, kacega moža, v tej reči zvedenega, poprašati za svét, po katerem se ima ravnati.

§. 40. Kadar zavarovano govedo napade taka bolezen ali zadene taka nesreča, da se po zvedenčevi pre-

ako je kaj popraviti, pa dodá, kar se morebiti še v njih pogreša.

Dr. Vošnjak želi, da bi se v letopisu naznanjalo vse jugoslovansko slovstvo s krajem, kjer so izšle knjige s ceno vred.

Prof. Janko Pajk govoril je o jeziku, v katerem naj bi se izdavale Matičine knjige; izrekel je željo, da se pisatelji držé navadnega jezika naših slovenskih časnikov in njihove pisave; nikar naj se ne piše po kakem osobnem radovanji vrednikovem in pisateljem naj se ne dela sila.

Svetec: Skrb zaradi jezika naj se prepusti odboru, ki bo gotovo izvoljen iz tacihi mož, ki so jeziku kos. Gosp. Pajkov nasvèt ni dosti določen, ker časniki se razno pišejo; pisava naj se naslanja na slovnico.

Luka Jeran se sklada s Svetečevim nasvetom.

Dr. Srnec je izrekel misel, da bi bilo knjig premalo za prihodnje leto, ako se izdá le letopis in zemljopisje slovenskih dežel, odboru naj bi skrb bila, da se kmali začne izdajati drugi del (slovensko-nemški) slovnika, ktere ga je v svoji oporoki naročil ranjki knezoškof ljubljanski Anton Alojzi Wolf, mož blagega spomina. Občni zbor naj sklene, da odbor pozveda, kako da pridemo na pot, da se izdá 2. del Wolfovega slovnika.

Dr. H. Dolenc nasvetuje dr. Prešernov životopis in kritično preiskavo njegovih pesem ter podpéra svoj nasvèt s Prešernovimi zaslugami o našem slovstvu, in s tem, da bi se zdaj, ko še ljudje živé, ki so poznali Prešerna, lahko izvedelo, česar je treba; pozneje bode to veliko teže.

Trstenjak: Jez visoko čislam pesnika Prešerna, vendar mislim, da Matici gré prva skrb, da izdaja knjige tudi prostemu ljudstvu primerne. Dalje je treba skrbeti za mladino; berila za 8. gimnazijalni razred še nimamo; naj bi odbor skrbel, da se kmali izdá. Tudi bi bilo dobro, da Matica naprosi visoko vlado, da ji prepusti zalogo šolskih knjig.

Dr. Bleiweis razjasni okoliščine zaradi založbe šolskih knjig; potem pa o Wolfovem slovniku, rekoč: O Wolfovem slovniku je skrb prevzel naš deželni zbor; vsi „akti“ leže na moji mizi v deželnem odboru. Al dovršiti se ta stvar ne more, dokler ni dovršena Wolfova zapuščina, dokler se ne zvé čisto njegovo premoženje. To pa overajo obravnave škofovega posestva na Štajarskem. Očitno pa pri tej priliki izrečem, da ne jez, ne moji tovarši v deželnem zboru ne bomo iz misli izpustili važne te stvari. (Pravo, pravo!)

Predlog opravičnega odbora za izdajo letopisa in zemljopisa po Erbenovem spisu je naposled obveljal.

O tretjem odborovemu nasvetu: „kaj bi se počelo z gotovino Matičino“ sklenil je zbor po dr. Zupančevem predlogu: naj se kupujejo obligacije zemljiščine odveze, ktere dežele pa, naj sklene odbor.

O posameznih udov nasvetih oglašil se je dr. H. Dolenc, rekoč: „Vsi tiskarji bi radi tiskali matičine knjige; Blaznik sicer najlepše tiska, a najdraži je. Rekel mi je tiskar, da bi bil lanski „Koledar“ rad tiskal za 50 gld. cenejše, kakor Blaznik. Ne ostanimo pri enem tiskarji; bode naj konkurencija.

Dr. Bleiweis: Opravični odsek Blaznika ni odločil za matičinega tiskarja; dal mu je tiskati, kar se je dozda tiskalo, ker se pri njem največ slovenskih knjig tiska. Ko je knjiga tiskana, lahko vsak reče, da bi jo bil tiskal cenejše. Da se bode tiskar iskal po konkurencii, to se umé že samo po sebi. Menda se Blaznik ne bode ustrašil konkurence, kajti znano je, da se v njegovi tiskalnici natiskujejo knjige unanjih pisateljev; tako sv. Mohorja društvo ni moglo niti v Celovcu niti v Gradcu najti cenejšega tiskarja, kakor je

Blaznik, sicer bi mu ne bilo dalo, ker varčno gospodari, svojih knjig tiskati; tudi g. Janežič je Blazniku dal tiskati svojo slovnico, slovník in še več drugega. To so dosti očitni dokazi, da tudi opravični odbor ni hodil napačne poti, ko je dal pravila itd. Blazniku tiskati.

Tako je občni zbor došel do IX. in zadnje točke v vrsti svojih razgovorov, namreč do nasvetov o premembah društvenih pravil vsled 12. §. c). Ker je bila ura že odbila dvanajst, zbora voditelj popraša: ali se hoče zbor precej izpustiti v obravnavo, ali se naj pa seja odloži na popoldne. Zbor sklene, da se naj prične obravnavati.

Na to si Trstenjak izprosi besede in govori blizo tako-le: Ne poskušajmo že zdaj prenehati pravil. Če je prenehamo, ustavilo se bode delovanje matičinega odbora; treba je bode predložiti c. k. vladi, da potrdi sklenjene premenitve, in rešitev se utegne zakasniti. Naj pokaže prihodnost, ali so pravila dobra ali ne.

Dr. Srnec v imenu mnogih udov zahteva, da se premenjava pravil vzame v pretres.

Svec govori zoper vsako premembo, rekoč: Prezgodaj so prišli nasvetje o premembah; saj nimamo skušnje ne za ta pravila, ktere zdaj imamo, še manj pa je imamo za nasvetovane premembe, nikar ne odložimo delovanja; žalostni izgled, kam da peljejo prenehanje premembe, nam je slovaška Matica, kateri je bilo delovanje ustavljeno ravno zavolj prememb, tako, da je bila primorana prositi, naj ji ostanejo prva pravila. — Vrh tega se nadjamo nove splošne društvene postave, takrat bode na svojem mestu, da naslanja se na njo premenjamo pravila, ako skušnja pokaže, da niso dobra. Jez torej podpéram Trstenjakov nasvèt: pravila naj se zdaj še ne spremené.

Zborovo glasovanje je po veliki večini potrdilo Trstenjakov predlog.

S tem sklepom pa je bil dovršen program — bila je dovršena obravnava prvega občnega zbora Matice slovenske — in sicer, kakor se nadjamo, na korist slovenskega naroda in na vsestransko zaupanje. Prvi občni zbor Matice slovenske jasno je dokazal, da je naš jezik zmožen za vse javne obravnave. Naj si to „ad notam“ vzamejo vsi, ki še dvomijo nad zmožnostjo slovenskega jezika kot parlamentarnega jezika.

Naposled Trstenjak povzame besedo, da zahvalo izreče opravičnemu odseku za njegov dosedanji trud, g. mestnemu županu, da je zboru prepustil mestno dvorano, in sklene svoj govor z besedami: „Bog živi Ljubljance, vse kranjske brate, cesarskega komisarja“ ter vsklikne: „Vse za vero, cesarja i domovino!“

O poli dveh je bila seja končana.

Gospodarske stvari.

Dobri sveti svilorejcem.

Spisal vodja svilorejnega društva v Vratislavi na Šlezkem.

(Konec.)

Kar se je tista ptuja kužna bolezen zatêpla tudi med naše črviče, pazijo svilorejci na rožiček, ki ga ima gosenica na zadnjem koncu života, češ, da na tem rožičku se prikažejo prva znamenja bolezni. Ako je konec (špica) tega rožička bel in čist, jim je to dobro znamenje; ako je črnkast, slabo je znamenje.

Drugo in gotovo znamenje zdravih gosenic je zraven tega, da rade žró in da lepo enakomerno rastejo, njih blato. Blato zdravih gosenic je trdo, temnozeleno, pri koncih ostrorobato, kakor odrezano, ob stranéh pa tako podolgoma nabrano, kakor da bi bilo iz več klinčkov sestavljeno. Kadar pa se bolezen v čevih ali prav v

prebavilih prikaže, ni blato več tako ostrorobato in je svetlozeleno.

Zdrave gosenice so pri obili in zdravi krmi 4. ali 5. dan poslednje dôle jako čedne in tako lične, da jih je veselje viditi. Večidel so po hrbtu nekako živo pisane, druge pa popolnoma bele kakor mleko. V 12 do 24 urah, predno se zapredejo, se pa jako spremené; koža dobí nekako vmazano barvo, in ker se zeló iztrebujejo, pa ne žró več toliko, postanejo nekoliko manjše. Ravno, predno se zapredejo, je zadnje njih blato veliko svetlejše, in mehko in brez vseh prejšnjih brazdec. Ravno tako iztrebi gosenica, predno se zaprede, tudi obilo svetlega soka iz sebe.

Če je takrat, kadar se črviči zapredujejo, v hramu 18 do 20 stopinj gorkote, so gosenice veliko bolj žive, kakor pri nižji toploti. Pri hladnem vremenu se mora potem, ko so posteljišča očedena bila, in dobro prezračena, gorkota na 18 stopinj povzdigniti. Da bi se pa hram še bolj razgrel, se nam ne zdi dobro. Tukaj svetovamo godne gosenice, ako se jim ne ljubi okrog laziti, v zapredališča preložiti. To je prav lahko in hitro delo, ker se gosenice brž primejo z nožicami. Godne gosenice se razun barve tudi po tem poznajo, da se, ko se iz mesta na mesto z lese pobirajo, ne upirajo; še požrešne in za zapredenje ne pripravljene pa se prav čvrsto lés drže in se ne dajo lahko z njih pobrati.

Najgorša priprava za zapredališče so in ostanejo Davril-ove utice, ktere ob enem za lese gosenicam med rejo služijo. Lahko se reče, da ostanejo koristne, če se le kolikor toliko skrbno ž njimi ravna, 20 do 30 let, in pri vsem tem so tudi bolji kup, kakor druge enake priprave. Kdor nima Davril-ovih zapredališč, naj obloži lese ob stranéh z ogeršično slamo, bičjem, brezovimi šibinami, oblanci ali pa z navadno slamo, zavitim papirjem itd. in gosenice se mu bodo tudi zapredle.

Gosenica 3 dni potrebuje, da kokon (mešiček) popolnoma zaprede. Potem preide še nekoliko dni, predno se v pužo (Puppe) spremeni in strdi — od začetka je mehka kakor sirovo maslo. — S tega naj si svilorejci nauk posnamejo, da tisti mešički (kokoni), ki se za plemo odberó, se ne smejo sém ter tje premetavati, ampak se morajo polahkoma na odločeni kraj polagati. Pri hudem potresu štrka puža naglo gori in doli v mešičku, in to ji je škodljivo.

Pametno dela oni svilorejci, ki mešičke še le 6. dan po zapreji poslednje gosenice iz zapredališča pobere.

Res prav čudno je, kako naglo se živeči mešički segrejejo, če se jih obilo na kup nameče. Napolni ž njimi, na priliko, kako navadno cajno (košaro), in sezi čez kake pol ure v njo, in čutil boš, da so se že precej segreli. In ravno ta gorkota je črvičem jako neprijetna, štrkajo po mešičku sém ter tje, in ni čuda, da iz zdravih gosenic potem pokvečeni metulji prilezejo. Zato se morajo mešički, ki so se že iz zapredališča pobrali, plitvo, le kake tri prste na debelo, razgrniti.

Kdor hoče žive mešičke dalje poslati, naj ravna tako-le: Košare s trdnim pokrovom so za tako poslanstvo najboljše. Dene se jim na dno slame za kaka dva prsta na debelo, na njo mešičkov, skor ravno tako na debelo, potem zopet ena lega slame, na njo zopet mešički, dokler ni košara do vrha polna. Predno se kokoni v košaro nalože, se morajo slaběji odbrati, ker bi jih utegnili drugi potreti in razmečkati.

Slama vmes obvaruje, da se kokoni ne segrejejo, brez nje jih ni varno nikamor pošiljati.

Obrtnijske stvari.

0 postavi,

ktera brani pravico trgovskih mark.

(Govor dr. Tomanov v državnem zboru. *)

Ker sedanja postava še trgovskih mark domačih obrtnikov dostojno ne varuje, kako moremo skrbeti pred za ptuje kakor za domače? Gospôda moja! Kdor fužinarstvo avstrijsko, vzlasti štajarsko, koroško in kranjsko pozná, kako je nekdanj cvetelo in dandanašnji konec jemlje, mora pač resno vprašati: od kod to? in kako naj bi se pomagalo, da se otmè, kar je še oteti mogoče?

Vzroki so dvojni: eni taki, za ktere vlada nič ne more, drugi pa taki, ki so odvisni od upljiva vladinega.

Vlada ne more za to, da je fužinarstvo v ptujih deželah, kakor v Belgii, na Švedskem, Angležkem in Pruskem na viši stopnji.

Vlada pa more za to, da premalo spodpada napredek in premalo skrbi za nauk v tem obrtnijstvu, — da manjka kapitala in ga je težko dobiti, — da srebrni denar nima vrednosti, zdaj poskakuje, zdaj pada, — da Avstrija nima primernih kupčijskih pogodb, zlasti z laško deželo, kamor je nekdanj toliko naše železnine šlo, — da se je južna železnica prodala in se zljajše vvaževanje ptuje železnine, — visok davek in malo varstva domá in na ptujem. Samo o poslednjih dveh vzrokih hočem nekoliko več govoriti.

Gospôda moja! Železninarstvo je bilo nekdanj surovemu (brutto) davku podvrženo, zdaj pa je čistemu (netto steuer). Bridko je bilo za fužinarstvo, od vseh strani stiskano, da se je najviši znesek s 5 odstotki, ki ga je vlada kot davek od čistega zneska zahtevala, v pravi dohodkini davek premenil, kar je storilo, da je zdaj ta davek tudi vsem prikladam podvržen. Bridko je bilo za fužinarstvo, da se je davek svobodne rudosledbe za odvrnitev poljske zaprtije vpeljal, pri kateri naredbi se zgodi, da po tem pravični z nepravičnim kazni trpi. Kaj pa se je na Pruskem zgodilo, ko je bil pri nas ta davek vpeljan? Davek za železnino je nehal, in tako je lahko mogoče, da se prusko, belgiško in švedsko železo pri nas cenejše dobí kot domače, če tudi mora visok col plačevati.

Da marke štajarskih fužinarjev ne v našem cesarstvu ne zunaj na ptujem ne vživajo dostojnega varstva, tožili so Štajarci. Pa ravno tako morejo tožiti tudi Korošci in Kranjci. Marke naših domačih fužinarjev ponarejajo ptujci, da, ker je naše železo obrajtano, svoje blagó z našimi markami lože spečajo. S takim ponarejanjem mark pa se še domačemu blagu velika škoda godí, ker ptuji trgovci take sodčke, tružice, bančice ali lodrice narejati dajo, kakoršne so pri nas na Kranjskem navadne, potem jih za tri četrti napolnijo s svojim slabejim blagom, na vrh pa denejo naše boljše železnine: žebeljev, píł, kos itd., na vse to pritisnejo marko kakega našega fužinarja, in tako sleparijo kupca.

*) Trgovske marke so posebna znamenja, ki jih vtiskujejo fabrikantje, fužinarji in drugi obrtniki na svoje blago, da se tako razločuje od vsacega drugega. Ker pa je sleparstvo dandanes zeló navadno, da si celó nič ali maloznani fabrikantje, fužinarji itd. natiskujejo na svoje blago znamenja (marke) dobroznanih in čislanih fabrik ali fužin, je ministerstvo državnemu zboru izročilo postavo, ktero naj pa tudi ptujim trgovcem varuje njih marke. Ker pa še domači obrtniki niso varni goljufnega ponarejanja svojih mark, je med drugimi tudi dr. Toman se potegoval pred vsem za varstvo mark domačih obrtnikov; al žalibog! brez vspeha.